

ภูมิทัศน์ทางการเมืองของสังคมชนบทสมัยใหม่:
ว่าด้วยการพัฒนา ความเหลื่อมล้ำ
การเลือกตั้ง และวาทกรรมการซื้อสิทธิขายเสียง¹

Political Landscape of Modern Rural Communities: Development,
Disparity, Election and Vote-buying Discourse

วิภาวดี พันธุ์ยางน้อย²

บทคัดย่อ

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ได้นำพาสังคมชนบทไทยออกจากวิถีการดำรงชีวิตเพื่อการยังชีพและการพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่น ไปสู่วิถีการดำรงชีวิตรูปแบบใหม่ที่สัมพันธ์แนบแน่นกับระบบตลาดทุนนิยมซึ่งความผันผวนสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แต่ทว่าภายใต้วิถีการดำรงชีวิตรูปแบบใหม่ คนชนบทจำนวนมากที่อยู่ในภาคการผลิตแบบไม่เป็นทางการ ยังขาดการคุ้มครองจากระบบประกันสังคมสวัสดิการด้านเศรษฐกิจ และแหล่งทุนรองรับความผันผวนของระบบตลาดทุนนิยม ด้วยเหตุนี้ การจัดสวัสดิการด้านสังคมและเศรษฐกิจจากรัฐ ซึ่งปรากฏชัดเจนในรัฐบาลทักษิณที่ทำให้คนชนบทจำนวนมากไม่น้อยสามารถ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “หมู่บ้านสีแดง: การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชุมชนชนบทไทย” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก “บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” และ “สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า”

² นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทะยานขึ้นสู่มาตรฐานการดำรงชีวิตรูปแบบใหม่ได้มากขึ้น คนชนบทจึงตื่นตัวกับการเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับรัฐ เพื่อเรียกร้องการสนับสนุนที่เหมาะสมผ่านกลไกการเลือกตั้ง แต่น่าเสียดายว่า คะแนนเสียงเลือกตั้งของพวกเขาถูกลดทอนความชอบธรรมลงด้วยวาทกรรมการซื้อสิทธิขายเสียง ซึ่งบทความชิ้นนี้ จะนำเสนอความสลับซับซ้อนและความสำคัญของการเลือกตั้งที่มีต่อคนชนบท โดยใช้กรณีศึกษาหมู่บ้านนาใหญ่³ เพื่อได้ตอบกับวาทกรรมซื้อสิทธิขายเสียง ที่ถูกผลิตซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกลายเป็นความเชื่อพื้นฐานที่มักถูกชนชั้นนำและชนชั้นกลางในเขตเมือง ใช้เป็นข้ออ้างออกแบบกฎหมายลดทอนอำนาจต่อรองทางการเมืองของคนชนบทตลอดมา

คำสำคัญ: ชนบทสมัยใหม่ ความเหลื่อมล้ำ การเมืองในชีวิตประจำวัน การเมืองแบบเลือกตั้ง

Abstract

The country's economic development since 1957 has steered Thai rural communities away from self-sufficient economy and heavily reliance on local resources to capitalist economy that subjected the volatility of the market. Despite living a life under new capitalist economy, a large number of rural populations are in informal production sector. They are not supported by the social security system and do not have access to provident fund, pension,

³หมู่บ้านนาใหญ่: เนื่องจากการศึกษาเมื่ออันไหวต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ให้ข้อมูลหลักบางคน ผู้วิจัยจึงต้องปกปิดพื้นที่ที่กรณศึกษาด้วยการใช้ชื่อสมมติ

and institutional loan to deal with the fluctuation of market economy. The state under the administration of Thaksin's government provided social and economic welfare that enabled rural population to achieve a new standard of living; as a consequence, rural populations are increasingly active to connect themselves to the state in order to demand appropriate economic and social support through the election mechanism. Unfortunately, the legitimacy of their vote has been undermined by the vote-buying discourse. This article demonstrates the complexity and the importance of election mechanism to rural population using the case study of Na-Yai village to counter the vote-buying discourse that has been constantly reproduced and used by the elite and metropolitan middle class to design political rules and regulations to restrict the political power of rural populations.

Keyword: Modern Rural Communities, Disparity, Everyday Politics, Election Politics

บทนำ

ภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจ - การเมืองของคนชนบทสมัยใหม่

การพัฒนาประเทศของประเทศไทยนับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา องค์การสหประชาชาติ และธนาคารโลก ที่ใช้วาทกรรมการพัฒนาเป็นข้ออ้างในการผลักดันนโยบายเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจการเมือง โดยใช้ประเทศไทยเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการยุติบทบาทของขบวนการคอมมิวนิสต์และขยายระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งการสนับสนุนส่วนมากมุ่งเน้นไปที่ภาคอีสานภายใต้ความเชื่อว่าจะหากคนชนบทได้รับการพัฒนาจนปัญหาความยากจนหมดไปพวกเขาจะไม่ร่วมมือกับคอมมิวนิสต์ และนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคมชนบทไทยก็เชื่อมโยงเข้ากับโลกภายนอกและระบบทุนนิยมอย่างแยกขาดจากกันไม่ได้⁴

หมู่บ้านนาใหญ่ (นามสมมติ) จังหวัดอุดรธานี เป็นหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งในภาคอีสานที่ได้รับผลกระทบจากการผลักดันนโยบายการพัฒนาดังกล่าว นับตั้งแต่ได้รับการรับรองให้เป็นหมู่บ้านตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา ชาวบ้านหมู่บ้านนาใหญ่ส่วนใหญ่อยู่ในระบบการผลิตสองรูปแบบ คือ ระบบการผลิตเพื่อการยังชีพที่พึ่งพาทรัพยากรภายในท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการผลิตเชิงพาณิชย์ที่พึ่งพาทรัพยากรจากตลาดนอกท้องถิ่น พืชพาณิชย์ที่ชาวบ้านนิยมปลูกในยุค

⁴ มณีมัย ทองอยู่, การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชาวนาไทย กรณีชาวนาลุ่มน้ำพอง, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด, 2546. และ สุวิทย์ ธีรศาสดิต, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน 2488-2544, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด, 2546.

เริ่มแรกเป็นพืชไร่ที่มีรอบระยะเวลาในการผลิตนานนับปี เช่น อ้อย มันสำปะหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นยูคาลิปตัสที่มีรอบการผลิตนานหลายปีได้ส่งผลให้ชาวบ้านมีโอกาสทางเศรษฐกิจและมีแบบแผนการบริโภคแบบสมัยใหม่มากขึ้นและถึงแม้ว่าพวกเขาไม่สามารถสะสมทรัพย์สินมีฐานะร่ำรวยหรือมีแบบแผนการบริโภคแบบสมัยใหม่ที่หรูหราและเข้าถึงความสะดวกสบายได้เสมอเหมือนกับคนชนชั้นกลางในเขตเมือง แต่โอกาสทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสบายและการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ ได้มากขึ้น อาทิ การซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ การส่งบุตรเข้าสู่ระบบการศึกษา ไม่เว้นแม้แต่การมีเวลาว่างสำหรับการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ และสิ่งเหล่านี้สะท้อนว่า ชาวบ้านนาใหญ่ได้หลุดพ้นจากความท้าทายทางเศรษฐกิจรูปแบบเก่าที่ต้องต่อสู้กับความยากจนและการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ไปสู่ความท้าทายทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่เกิดจากความต้องการพัฒนาระบบการผลิตของตนเพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งรายได้ที่มากยิ่งขึ้น⁵

ภายใต้ความท้าทายทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ พืชเศรษฐกิจประเภทอ้อย มันสำปะหลัง และต้นยูคาลิปตัส ที่มีรอบการผลิตนานและมีราคาตกต่ำลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชาวบ้านนาใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในวิถีการบริโภคแบบสมัยใหม่ที่เพิ่มสูงมากขึ้นทุกวัน พวกเขาจึงต้องผันตัวเข้า

⁵ แอนดรู วอล์คเกอร์. "บทนำ: ชาวนา อำนาจ และ สังคมการเมือง" ใน จักรกริช สังขมณี (แปล), ชาวนาการเมือง: อำนาจในเศรษฐกิจชนบทสมัยใหม่ของไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน, 2556. (กำลังจัดพิมพ์)

สู่ภาคการผลิตเชิงพาณิชย์ที่หลากหลายและเข้มข้นมากขึ้น คนหนุ่มสาวส่วนมากที่เคยเป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรมได้อพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ ส่วนเกษตรกรได้เพิ่มการลงทุนด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรแบบเข้มข้นเพื่อทดแทนแรงงานในหมู่บ้านที่อพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเขตเมือง อีกทั้งยังมีการเพิ่มการลงทุนด้านอื่นๆ ด้วย อาทิ เมล็ดพันธุ์ ต้นกล้า การปรับที่ดิน ฯลฯ เพื่อรองรับการปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ที่มีแนวโน้มว่าจะมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงมากขึ้น เช่น การลงทุนปลูกต้นยางพารา และการลงทุนในภาคเกษตรกรรมที่มีรอบระยะเวลาการผลิตสั้นลง เช่น การปลูกผักสวนครัวที่มีรอบระยะเวลาการผลิตเพียงหนึ่งเดือนทั้งในรูปแบบผู้ผลิตอิสระและรูปแบบเกษตรแบบพันธสัญญา

น่าสนใจว่า ภายใต้การผลิตแบบพันธสัญญาที่นักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนบางส่วน รวมทั้งผู้เขียนเองก็เห็นพ้องว่าเป็นกระบวนการผลิตที่เกษตรกรต้องแบกรับความเสี่ยงอยู่ฝ่ายเดียวขณะที่บรรษัทหรือนายทุนที่เป็นฝ่ายควบคุมปัจจัยการผลิตเป็นฝ่ายได้รับผลประโยชน์โดยไม่ต้องแบกรับความเสี่ยงด้วย แต่จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกต้นหอมรายหนึ่งพบว่า เกษตรกรของหมู่บ้านใหญ่อีกกลับไม่คิดเช่นนั้น เขามองว่าความเสี่ยงเป็นธรรมชาติของการทำธุรกิจ และนายทุนที่ควบคุมปัจจัยการผลิตไม่ใช่ นายทุนหน้าเลือดที่คอยขูดรีดกินส่วนต่างจากเกษตรกร แต่เป็นเสมือนกลไกการพึ่งพาในระบบตลาดสมัยใหม่ที่สามารถสนับสนุนให้พวกเขาบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ไม่แตกต่างไปจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ที่พวกเขากู้เงินมาลงทุนทำนาปลูกข้าว

“ปลูกหอมปลูกผักมีความเสี่ยงมาก แต่เราเรียนรู้ว่าต้องจัดการ [ความเสี่ยง] บ้านเราปลูกหอมแค่ 3 ไร่ ที่เหลือปลูกข้าวเหมือนเดิม แต่ปลูกข้าวไม่พอกินแล้วทุกวันนี้ได้ขายปีละครั้งแล้วถามว่ากินอยู่ทุกวันจะเอามาจากไปต้องยืมมากินเหมือนเดิม เสียดอกเหมือนกัน ผู้ยืมมาลงทุนไม่ดีกว่าเหรอ มันเห็นโอกาสอยู่ ทุกวันนี้เราไม่ได้ทำมาหากิน แต่เราทำมาค้าขาย มันก็เสี่ยงหน่อยเป็นธรรมดา [หัวเราะ] แล้วถามว่ามันต่างอะไรกับทำนาที่ต้องไปกู้เงิน ธกส. ปีนี้น้ำแล้ง ปีหน้าน้ำท่วม อีกปีน้ำดี มันเสี่ยงเหมือนกันหมด แล้วนายทุนเขาก็เข้าใจ ถ้าเราปลูกผักไม่ขึ้น ขายผักขาดทุน เขาไม่ได้มาบังคับว่าต้องใช้หนี้คืนทันที เขาให้เอาของมาลงใหม่ ถามว่าหนี้เพิ่มไหมมันก็เพิ่ม แล้วชื่อของเงินเซ็นมันก็มีดอก เราไปฝากธนาคารก็อยากได้ดอก ใครจะเอาเงินไปนอนเล่นเฉยๆ

(สัมภาษณ์ ตุลาคม พ.ศ. 2555)

การผันตัวเองเข้าสู่ระบบการผลิตที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการอพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเขตเมือง การเพิ่มเงินลงทุนในภาคเกษตรกรรมแบบเข้มข้น ได้สะท้อนถึงเป้าหมายทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ของชาวบ้านนาใหญ่ว่า มิได้เป็นไปเพื่อการยังชีพเป็นหลัก แต่เป็นไปเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ทว่า ภายใต้มเป้าหมายใหม่ ชาวบ้านนาใหญ่ส่วนมากที่อยู่ในภาคการผลิตแบบไม่เป็นทางการ ต้องเผชิญกับความผันผวนของการจ้างงาน ราคาการรับซื้อผลผลิตทางเกษตร โดยการขาดเงิน

ออมและแหล่งเงินทุนเพื่อการลงทุนในการผลิตและรองรับความเสี่ยงของตลาด รวมไปถึงการขาดความคุ้มครองจากสถาบันประกันสังคมทุกประเภท ซึ่งแตกต่างจากคนชนชั้นกลางในเขตเมือง⁶ ที่ส่วนมากประกอบอาชีพในภาคการผลิตแบบทางการที่มีสวัสดิการทางเศรษฐกิจสังคมและมีหลักประกันความมั่นคงในการทำงานรองรับ ด้วยเหตุนี้ การปกป้องและการสนับสนุนที่หลากหลายจากนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร (ต่อไปนี้จะเรียกแทนว่าทักษิณ) ที่อาจถูกโจมตีว่าเป็นนโยบายประชานิยมที่มีปัญหาด้านคุณภาพ ส่งผลเสียด้านศีลธรรม สร้างวัฒนธรรมบริโภคนิยม และทำลายวินัยทางการเงินและการคลังของชาติ และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่มอาชีพต่างๆ ของชาวบ้าน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อาทิเช่น การจัดสรรงบประมาณอุดหนุนให้กับ กลุ่มทอเสื้อ กลุ่มเลี้ยงโค ฯลฯ เป็นเงินรวมถึง 260,000 บาท

⁶ ภายใต้บริบทของเศรษฐกิจ-การเมือง-สังคมสมัยใหม่⁶ ผู้เขียนตระหนักดีว่าไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่จะแบ่งช่วงชั้นทางสังคมอย่างชัดเจน ในความเป็นจริงแล้วการลากเส้นแบ่งช่วงชั้นทางสังคมอาจมิสามารถทำได้เลยด้วยซ้ำ แต่เพื่อให้เกิดความกระชับและเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนว่าผู้เขียนต้องการระบุถึงคนกลุ่มใดในสังคม ผู้เขียนจึงขออนุญาตนำคำว่า “ชนชั้นกลางในเขตเมือง” มาใช้เรียกแทน นักวิชาการ นักสื่อสารมวลชน นักคิดทางสังคม และนักพัฒนาเอกชน ที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปทางการเมืองในภายใต้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 และมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวบ้านในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและไม่ต่อต้านการรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน: นลินี ต้นภูวนิตย์, (บรรณาธิการ), ศึกษา รู้จัก วิพากษ์ คนชั้นกลาง, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550. และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, “รัฐประหาร-ประชาธิปไตย กับเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยประชานิยม”, ก้าว [ไม่] พันประชานิยม แสวงหาประชาธิปไตย, เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับที่ 30, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ในปี พ.ศ. 2554 – 2555 เป็นต้น⁷ ได้กลายเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านสามารถทะยานขึ้นไปสู่เป้าหมายทางเศรษฐกิจได้ ดังที่แกนนำคนเลื้อยแดงของหมู่บ้านนาใหญ่ได้กล่าวถึงรูปธรรมที่ชาวบ้านได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมจากนโยบายรัฐบาลทักษิณ ว่า

“นโยบายรัฐบาลทักษิณมีประโยชน์กับชาวบ้านมาก คนที่ไม่ใช่ชาวบ้านไม่มีทางเข้าใจได้เลยว่า ทำไมชาวบ้านสนับสนุนนายกทักษิณที่ถูกโจมตีอย่างหนักว่าโกง ว่าเป็นคนไม่ดี เพราะพวกเขาไม่เข้าใจชาวบ้าน ไม่เข้าใจว่า คำว่าไม่มีเงินของชาวบ้านเป็นแบบไหน คำว่าไม่มีเงินของชาวบ้านคือไม่มีเงินเลย ถ้าไม่ได้ทำนาคือไม่มีข้าวกิน ถ้าไม่ได้หาปลา ไม่ไปหาของป่า คือไม่มีกับข้าว แล้วจะหันไปพึ่งใครไม่ได้ ไปเยี่ยมใครนายทุนเขาไม่ให้เพราะไม่มีเครดิต ไปเยี่ยมญาติพี่น้องก็เป็นซุ่มเดียวกัน [กลุ่มเดียวกัน] เป็นพวกไม่มีเงินเหมือนกัน แล้วนโยบายทักษิณอย่าง 30 บาท [รักษาทุกโรค] ทำให้ชาวบ้านได้ไปโรงพยาบาล ไม่ต้องกินยาปวดหาย ไม่ต้องกินยาทมิใจ กองทุนหมู่บ้านทำให้คนอย่างพวกเราลืมตาอ้าปากได้ กองทุนหมู่บ้านไม่ว่าคนรวยจะโจมตีว่ายังไง แต่สำหรับชาวบ้านที่ไปเยี่ยมธนาคารไม่ได้ กองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินทุนเดียวที่ชาวบ้านยืมเงินได้เป็นก้อน เพราะฉะนั้นไม่ว่าใครจะโจมตี

⁷ แผนชุมชนหมู่บ้านนาใหญ่ จัดทำโดย คณะทำงานบูรณาการแผนชุมชนระดับหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2555

นายกทักษิณอย่างไร ชาวบ้านจะเลือกทักษิณเหมือนเดิม เพราะรัฐบาลไหนเข้ามามันก็โกงหมด แต่จะหารัฐบาลที่โกงแล้วคิดถึงปากท้องชาวบ้านแบบนายกทักษิณมันไม่มี” (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2555 สัมภาษณ์ครั้งที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2556)

ด้วยประสบการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะรูปธรรมของการสนับสนุนที่เหมาะสมจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ภูมิทัศน์ทางการเมืองของชาวบ้านนาใหญ่จึงเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ชาวบ้านเรียนรู้อาการเลือกตั้งคือปริวิตแห่งอำนาจที่พวกเขาสามารถต่อรองเพื่อเรียกร้องการสนับสนุนที่หลากหลายจากรัฐและตัวแทนการเมืองที่พวกเขามอบคะแนนเสียงให้ พวกเขาจึงตื่นตัวที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้วยการเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับรัฐผ่านกลไกการเลือกตั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ทั้งในฐานะผู้เลือกตั้งและผู้ปกป้องรัฐที่มาจากการเลือกตั้งร่วมกับขบวนการคนเสื้อแดง ซึ่งผู้อาวุโสประจำหมู่บ้านนาใหญ่ได้บอกเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองของชาวบ้านนาใหญ่ ที่เกิดภายใต้บริบทแห่งความเปંગานของระบอบการเมืองแบบเลือกตั้ง ว่า

“ปัจจุบันการเมืองเปลี่ยนไปแล้ว ความสำคัญของผู้ทรง⁸ ที่เคยมีมากในอดีตได้หมดไปด้วย สมัยก่อนเกิดปัญหาอะไรเกิดขึ้นในหมู่บ้านผู้ทรงต้องเป็นคนกลาง แต่ปัจจุบันมีปัญหาเล็กน้อยชาวบ้านจะไปหาผู้ใหญ่ [บ้าน] กับ อบต.

⁸ “ผู้ทรง” หรือ “ผู้ทรงคุณวุฒิ” มีที่มาจากการแต่งตั้งตามโครงสร้างคณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน

ส่วน ส.ส. สมัยก่อนชาวบ้านเข้าหาไม่ได้ แต่มาสมัยไทยรักไทย สมัยส.ส.สุรทิน ชัดเจน ชาวบ้านเข้าหาง่าย มีบุญมีงานเขา [ส.ส.] มาเอง ชาวบ้านมีธุระไปหา ส.ส.ที่สำนักงานต้องได้เจอ เรียกว่าสมัยนี้ไปเลือกตั้ง เลือกพรรคได้นโยบาย เลือก ส.ส.ได้พึ่งพาอาศัย นับแต่ชาวบ้านพึ่งพาการเมืองได้ การเมืองในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปมาก การเมืองในหมู่บ้านมีสีสันมากขึ้น ทุกวันนี้พอถึงวันเลือกตั้งไม่มีอีกแล้วว่าชาวบ้านจะไปนาไปไร่เหมือนสมัยก่อน บางคนไปทำงานกรุงเทพเขาก็กลับบ้าน ชาวบ้านไปใช้สิทธิเลือกตั้งกันทุกคนก็ว่าได้”

(สัมภาษณ์ ตุลาคม พ.ศ. 2555)

การพัฒนาแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

ปฏิเสธไม่ได้ว่าการพัฒนาประเทศนับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 ได้เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านนาใหญ่มีรายได้และมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และทำให้คนชนบทในหลายพื้นที่ของประเทศไทยหลุดพ้นจากภาวะความยากจนและการดิ้นรนเพื่ออยู่รอดได้ แต่กระนั้นก็ตาม รายได้จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคชนบทไม่ได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากเท่ากับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในเขตเมืองและในภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้น หมู่บ้านชนบทหลายแห่งยังได้รับผลกระทบจากการผลักดันนโยบายการพัฒนา โดยการพัฒนาประเทศตามพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504-2519) ที่มุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน เขื่อน

ไฟฟ้า เพื่อรองรับการขยายตัวของภาคเมืองและภาคอุตสาหกรรมที่ได้ดูดซับเอาทรัพยากรจากภาคชนบทไปเป็นจำนวนมาก

ด้วยเหตุนี้ การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนากว่า 50 ปีที่ผ่านมา ถึงแม้ว่ารัฐจะบรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาความยากจนในสังคมชนบท แต่การพัฒนาที่รัฐให้ความสำคัญกับการขยายตัวของเมืองและภาคอุตสาหกรรมก็ได้ทำให้ปัญหาช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างภาคเมืองกับภาคชนบทต่างกว้างมากขึ้นเช่นกัน จนนำมาซึ่งการเผชิญหน้าและความขัดแย้งระหว่างรัฐ ทุน กับคนชนบท โดยเห็นได้ชัดในช่วงก่อนต้นทศวรรษ 2540 ที่คนชนบทได้รวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวประท้วงรัฐ ในประเด็นปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรอันเป็นผลกระทบจากยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐเป็นจำนวนมาก เช่น สมาพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย โครงการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเสื่อมโทรม สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน สมัชชาคนจน ฯลฯ⁹ โดยส่วนมากได้รับการสนับสนุนจากองค์การพัฒนาเอกชน

ทว่า ในช่วงกลางทศวรรษ 2540 เป็นต้น ถึงแม้ว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างภาคชนบทและภาคเมืองอันเป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาของรัฐยังคงดำรงอยู่ แต่การต่อรองทางการเมืองของคนชนบทได้เคลื่อนย้ายออกจากการเคลื่อนไหวในลักษณะการเผชิญหน้าแบบคู่ขัดแย้งระหว่างรัฐ ทุน กับคนชนบท ภายใต้การสนับสนุนขององค์พัฒนาเอกชน

⁹ ประภาส ปิ่นตบแต่ง, การเมืองบนท้องถนน 99 วัน สมัชชาคนจน และประวัติศาสตร์การเดินขบวน ชุมชนประท้วงในสังคมไทย, สำนักพิมพ์ต้นตำรับ, 2541. และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะวิจัย, วิถีชีวิต วิถีสู้: ขบวนการประชาชนร่วมสมัย, สำนักพิมพ์ตรีวิณ, 2545.

เพื่อปกป้องการดูดซับเอาทรัพยากรท้องถิ่น ไปสู่การพยายามเชื่อมโยงตัวเอง เข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเพื่อดูดซับเอาทรัพยากรที่หลากหลายจากรัฐมา เสริมสร้างศักยภาพการผลิตของตัวเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงปฏิสัมพันธ์ ทางการเมืองระหว่างคนชนบทกับทุนและรัฐ เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตและเป้าหมายทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ของสังคมชนบท ด้วยเหตุนี้ การเคลื่อนไหวประท้วงภายใต้การสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชน ที่ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนและแนวคิดสิทธิชุมชนซึ่งให้ภาพ ชุมชนไปในทิศทางเดียวกันว่า มีลักษณะเป็นพื้นที่ทางกายภาพที่มีความสงบ เรียบง่าย มีระบบเศรษฐกิจที่สมดุลและสอดคล้องกับวัฒนธรรมและ ทรัพยากรท้องถิ่น จึงไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและเป้าหมายทางเศรษฐกิจของ คนชนบทปัจจุบันซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับระบบทุนนิยม

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนไม่ปฏิเสธคุณูปการของการเคลื่อนไหวทาง การเมืองภายใต้การสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชน แต่ช่องทางดังกล่าวที่ ให้ภาพวิถีชนบทว่ามีระบบการผลิตเพื่อการยังชีพที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม และทรัพยากรท้องถิ่นนั้น มีประสิทธิภาพต่อการตอบสนองเฉพาะพื้นที่และ ประเด็นปัญหาที่มีความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรรุนแรงเท่านั้น แต่ไม่ มีประสิทธิภาพพอในการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของคน ชนบทสมัยใหม่ ที่ส่วนมากได้ละทิ้งวิถีการผลิตเพื่อการยังชีพที่พึ่งพา ทรัพยากรท้องถิ่นไปสู่วิถีการผลิตเชิงพาณิชย์ที่หลากหลายเพื่อให้สามารถเข้าถึง แหล่งรายได้มากขึ้น ซึ่งนโยบายของรัฐบาลกลาง อาทิ 30 บาทรักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้าน การพักชำระหนี้เกษตรกร การประกันราคาผลผลิตทาง การเกษตร ฯลฯ สามารถตอบสนองต่อปัญหาพื้นฐาน ทั้งด้านการดำรงชีวิต และกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างกว้างขวาง ขณะที่กลไกของรัฐบาลท้องถิ่น

ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ทั้งระดับ อบจ. อบต. กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และการกำหนดให้มีวาระการเลือกตั้ง อบจ. อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทุก 4-5 ปี ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางอำนาจในระดับท้องถิ่นมีความยืดหยุ่น ได้ทำให้ปฏิสัมพันธ์ทางอำนาจในท้องถิ่นมีความยืดหยุ่น คนชนบทจึงมีช่องทางต่อรองเพื่อเรียกร้องการสนับสนุนได้อย่างหลากหลาย พื้นที่ต่อรองทางการเมืองของคนชนบทจึงเปลี่ยนจากการรณรงค์เคลื่อนไหวเพื่อกดดันให้รัฐบาลให้แก้ไขปัญหาเป็นรายประเด็น ไปสู่การเรียกร้องการปกป้องและการสนับสนุนจากรัฐผ่านกลไกการเลือกตั้ง

ด้านชาวบ้านในหมู่บ้านนาใหญ่ ถึงแม้ว่าจะไม่เคยเข้าร่วมเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องการแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรพัฒนาชน แต่จากประสบการณ์ด้านเศรษฐกิจการเมืองที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ผ่านเงินกองทุนหมู่บ้าน และการเข้าถึงสวัสดิการด้านสังคม เช่น นโยบาย 30 รักษาทุกโรค การแก้ไขปัญหาการรับซื้อการรับซื้อไม้ยูคาลิปตัสซึ่งเคยเป็นพืชเศรษฐกิจของหมู่บ้านนาใหญ่โดยรัฐบาลทักษิณเมื่อปี พ.ศ. 2546¹⁰ ฯลฯ ที่ทำ

¹⁰ นับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา ราคารับซื้อไม้ยูคาลิปตัสได้ตกต่ำลงอย่างต่อเนื่อง และช่วงต้นปี พ.ศ. 2546 ราคารับซื้อไม้ได้ลดลงเหลือเพียง 500 บาทต่อตัน ยิ่งไปกว่านั้น โรงงานบางแห่งยังปฏิเสธการซื้อไม้ด้วย ชาวบ้านนาใหญ่บางรายตัดไม้มาแล้วแต่ไม่สามารถขายออกได้ ทำให้ต้องแบกรับภาระค่าเก็บรักษาไม้เพิ่มขึ้นอีก เดือนมีนาคมปี พ.ศ. 2546 ชาวบ้านนาใหญ่จึงได้รวมตัวกับเครือข่ายเกษตรกรจากหมู่บ้านใกล้เคียงไปปิดถนนประท้วง และมีนักการเมืองมารับเรื่องและรับปากจะนำปัญหาไปเสนอให้รัฐบาลแก้ไข หลังจากนั้นเป็นต้นมาราคารับซื้อไม้ได้

ให้ชาวบ้านหมู่บ้านนาใหญ่หลายคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจขึ้นมาได้จนถึงปัจจุบัน ฯลฯ ทำให้ชาวบ้านนาใหญ่ได้เรียนรู้ว่า การเมืองแบบเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นสามารถนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาทางด้านสวัสดิการสังคมและการกระจายทุนมาสู่หมู่บ้าน ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงตระหนักถึงสิทธิในการเชื่อมตัวเองเข้ากับรัฐผ่านกลไกการเลือกตั้ง เพื่อร่วมกำหนดนโยบายการเมืองที่สามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพวกเขาได้

วาทกรรมการซื้อสิทธิขายเสียง: ฝรัายในขบวนการพัฒนาประชาธิปไตยไทย

ปริมณฑลของการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยได้กลายเป็นความคาดหวังสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านนาใหญ่และชนบทจำนวนมาก แต่การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยกลับไม่ถึงไหน เพราะนับจากประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2556) รวมระยะเวลา 81 ปี ได้เกิดรัฐประหารขึ้นถึง 11 ครั้ง เกิดการกบฏไม่ต่ำกว่า 7 ครั้ง กล่าวคือ ได้เกิดรัฐประหารหรือการกบฏเกิดขึ้นในประเทศไทยเฉลี่ย 4 ปีต่อครั้ง¹¹ จึงทำให้พัฒนาการของประชาธิปไตยไทยต้องหยุดชะงักลงเป็นระยะๆ และเมื่อประชาธิปไตยระดับชาติมีเหตุให้ต้องหยุดชะงักไปเพราะการรัฐประหารการเมืองในระดับท้องถิ่นก็ย่อมได้รับผลกระทบตาม เนื่องจากการบริหาร

เพิ่มขึ้นมากกว่า 1,000 บาทต่อตัน และบางช่วงของปี พ.ศ. 2547 ราคาข้าวซื้อยังได้เพิ่มขึ้นสูงสุดเป็น 1,500 บาทต่อตัน

¹¹ เส็นีย์ คำสุข, ปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยไทย, สถาบันพระปกเกล้า: 2550.

ท้องถิ่นต้องได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐบาลระดับชาติเพื่อลดความแตกต่างทางการคลังระหว่างท้องถิ่นต่างๆ และเพื่อสร้างหลักประกันความเท่าเทียมในคุณภาพและมาตรฐานการให้บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงทั้งประเทศ¹²

เหตุผลเดิมๆ ที่มักถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างสนับสนุนการรัฐประหารต่อรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง คือ การกล่าวหาว่ารัฐบาลอ่อนแอหรือเข้มแข็งเกินไป รัฐบาลมีการคอร์รัปชันสูง การซื้อสิทธิขายเสียงของคนชนบท และพฤติกรรมหมิ่นต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ฯลฯ และข้ออ้างที่ถูกนำมาใช้ทำรัฐประหารต่อรัฐบาลทักษิณก็หนีไม่พ้นข้อเหตุผลที่กล่าวมา โดยเฉพาะการลดทอนความชอบธรรมคะแนนเสียงของคนชนบทที่มอบให้ทักษิณ เนื่องจากฐานคะแนนนิยมที่สนับสนุนให้ทักษิณชนะการเลือกตั้งทั่วไปติดต่อกหลายครั้ง คือคะแนนเสียงสนับสนุนจากคนชนบท โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคอีสาน ที่ถูกมองว่ามีฐานะยากจน การขาดการศึกษา ไม่เข้าใจประชาธิปไตย จึงตกอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น และส่งผลให้การตัดสินใจทางการเมืองถูกชักจูงได้ด้วยซื้อขายเสียง มากกว่าจะเป็นการใช้สิทธิทางการเมืองในฐานะปัจเจกที่มีอิสระ ดังคำกล่าวของพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อปี พ.ศ.2549 ว่า

“ผมสงสัยว่าคนไทยหลายคนขาดความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตย ประชาชนต้องเข้าใจในสิทธิและหน้าที่

¹² เวียงรัฐ เนติโพธิ์, โครงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น : ผลกระทบต่อโครงการสร้างอำนาจในระดับท้องถิ่น : โครงการย่อยที่ 1, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

ของตน ต้องเรียนเกี่ยวกับวินัย ผมคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญ
มากที่สุดที่ต้องให้การศึกษาประชาชนในเรื่องประชาธิปไตย
มันเป็นสิ่งท้าทายที่จะให้คนไทย 60 ล้านคนจะเข้าใจ
อย่างลึกซึ้งในเรื่องประชาธิปไตย สิทธิหน้าที่และ
กฎระเบียบ ประชาธิปไตยจะเติบโตเมื่อประชาชนได้
เรียนรู้ความหมายที่แท้จริง”¹³

การลดทอนความชอบธรรมของคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งของ
ชาวบ้านภายใต้วาทกรรมการซื้อสิทธิขายเสียง ได้ถูกผลิตซ้ำแล้วซ้ำโดยกลุ่ม
ชนชั้นนำและชนชั้นกลางในเมือง จนกลายเป็นความเชื่อพื้นฐานที่ใช้
ออกแบบกฎกติกามากมายเพื่อลดทอนอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจ
การเมืองของคนชนบท ดังจะเห็นได้จาก การปฏิรูปการเมืองด้วยการแก้ไข
เพิ่มเติมและออกกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งที่ไม่มีความยึดโยงกับอำนาจ
ของประชาชนขึ้นมาหลายฉบับในสมัยรัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ที่
ถูกแต่งตั้งขึ้นจากคณะรัฐประหาร (ต่อไปจะเรียกแทนว่ารัฐบาลสุรยุทธ์) อาทิ
การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ฉบับที่ 11 พ.ศ.
2551 ที่อนุญาตให้ผู้ใหญ่บ้านและกำนันสามารถดำรงตำแหน่งได้นานจน
ครบวาระอายุ 60 ปีบริบูรณ์ การมอบอำนาจตรวจสอบและถอดถอนกำนัน
และผู้ใหญ่บ้านให้กับนายอำเภอ และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง

¹³ แอนดรู วอล์คเกอร์, พรรณพิไล กิจสุดแสง ผู้แปล, “รัฐธรรมนูญชาวบ้าน: พื้นที่วัฒนธรรมทาง
การเมืองในชีวิตประจำวัน ตอนที่ 2,” Resource Management in Asia-Pacific Program The
Australian National University, 2550.

ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ที่กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาสามารถมีที่มาสองทาง คือมาจากการเลือกตั้งของประชาชนและมาจากการสรรหาของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนี้ ที่พรรคพลังประชาชนได้เปรียบเปรยว่าเป็นดังผลไม้ไม่มีพิษ ยังได้ลดบทบาทของฝ่ายบริหารและเพิ่มอำนาจให้ฝ่ายตุลาการ องคมนตรีอิสระ และภาคประชาสังคม เข้ามามีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการกำกับตรวจสอบการเลือกตั้งและการทำงานของฝ่ายบริหารได้มากยิ่งขึ้น

การปฏิรูปทางการเมืองภายใต้บริบทที่ว่าทหกรรมการซื้อสิทธิขายเสียงได้ถูกสร้างขึ้นมาอย่างเข้มข้นจนกลายเป็นปัญหาใหญ่เกินความจริง โดยละเลยพลวัตทางเศรษฐกิจของคนชนบท จึงไม่มีศักยภาพในการทำควมเข้าใจภูมิทัศน์ทางการเมืองของคนชนบทสมัยใหม่ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง ส่งผลให้การปฏิรูปการเมืองโดยรัฐบาลสุรยุทธ์ ซึ่งเสริมสร้างอำนาจกลุ่มชนชั้นนำและชนชั้นกลางในการสรรหาและกำกับตรวจสอบกลไกการเมืองให้เป็นที่พอใจโดยสุจริต จึงเป็นการลดทอนความสำคัญของการเมืองแบบเลือกตั้งในฐานะเป็นกลไกกระจายทรัพยากรจากส่วนรัฐลงสู่ชนบท ซึ่งเป็นสาระสำคัญของความยุติธรรมเชิงโครงสร้างจากการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศที่ผ่อนปรนลงด้วยรัฐที่มาจากกรเลือกตั้ง และด้วยเหตุที่การเมืองไม่สะท้อนปัญหาและความต้องการประชาชน การลงประชามติรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี พ.ศ. 2550 ที่ถูกจัดเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2550 จึงมีประชาชนถึงร้อยละ 42 ที่ลงมติไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ด้านประชาชนบางส่วนที่ลงมติรับร่างก็ไม่ได้เกิดจากความเห็นพ้องหรือมีผลประโยชน์ตรงกันรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่พวกเขาเพียงต้องการกลับสู่ภาวะ

ปกติทางการเมือง เพื่อให้เกิดขบวนการปฏิรูปการเมืองภายใต้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน¹⁴

ความซับซ้อนและความสำคัญของการเลือกตั้งต่อคนชนบท

ข้ออ้างสำคัญประการหนึ่งในการปฏิรูปการเมืองของรัฐบาลสุรยุทธ์ คือ ความผูกพันของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน โดยเน้นถึงปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งเป็นปัญหาหลักในการบริหารงานของรัฐบาลทักษิณ ทว่าการปฏิรูปการเมืองกลับไม่ได้พุ่งเป้าไปแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันมากนักเมื่อเทียบกับความพยายามทำลายฐานอำนาจทางการเมืองทักษิณ ที่มีความแข็งแกร่งขึ้นมาจากคะแนนเสียงสนับสนุนของคนชนบท และวาทกรรมการซื้อสิทธิขายเสียงได้ถูกสร้างขึ้นบนฐานคิดของความไม่ไว้วางใจผู้เลือกตั้งจากชนบท โดยเน้นย้ำว่า เพราะคนชนบทมีฐานะยากจนและด้อยการศึกษา จึงสามารถถูกชักจูงได้ด้วยเงินและผลประโยชน์เฉพาะหน้า ด้วยเหตุนี้ แนวทางการปฏิรูปของรัฐบาลสุรยุทธ์ จึงมุ่งเน้นไปที่การจำกัดอำนาจทางการเมืองของคนชนบท และเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้องค์กรอิสระในการสรรหาและกำกับตรวจสอบการเลือกตั้งให้ปลอดจากการซื้อสิทธิขายเสียง ซึ่งถูก

¹⁴ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, "รัฐประหาร-ประชาธิปไตย กับเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยประชานิยม", ก้าว [ไม่] พ้นประชานิยม แสงหาประชาธิปไตย, เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับที่ 30, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

กล่าวอ้างว่าเป็นรากฐานของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของระบบการเมืองแบบตัวแทน¹⁵

การอธิบายพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งภายใต้วาทกรรมข้อสิทธิชายเสียที่มองว่าชาวบ้านยากจน ด้อยการศึกษา และถูกชักจูงได้ด้วยเงิน ได้ถูกกังขาถึงศักยภาพในการทำความเข้าใจสังคมชนบทสมัยใหม่ ทั้งนี้ นักวิชาการด้านมานุษยวิทยา ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านรัฐศาสตร์ชาวไทยและชาวต่างประเทศจำนวนหนึ่ง ที่การศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองและพฤติกรรมการเมืองของคนชนบทตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษาและการเมืองในชีวิตประจำวัน ซึ่งเน้นการลงภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์และเฝ้าสังเกตการณ์กิจกรรมในหมู่บ้าน อาทิ แอนดรู วอลเกอร์ รวมทั้งข้อค้นพบจากการศึกษาคนเสื้อแดง อาทิ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี และคณะ อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ ฯลฯ ได้ข้อค้นพบไปในทิศทางเดียวกันว่า การเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับการเมืองแบบเลือกตั้งของคนชนบท เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 2540 ทั้งนี้ คนชนบทปัจจุบันไม่ได้ยากจนข้นแค้นอีกต่อไป และเงินไม่สามารถซื้อขาดในการเลือกตั้งได้ แต่การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของชาวบ้านได้ผ่านการคิดวิเคราะห์อย่างถ่วงถือนิ่งและซับซ้อนถึงผลได้ผลเสียในเชิงผลประโยชน์ทางการเมือง และ

¹⁵ ประภาส ปิ่นตอกแต่ง, “ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ในบริบทปัญหาประชาธิปไตยแบบตัวแทน”, ก้าว [ไม่] พ้นประชานิยม แสวงหาประชาธิปไตย, เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับที่ 30, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร, “รัฐประหาร-ประชาธิปไตย กับเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยประชานิยม”, ก้าว [ไม่] พ้นประชานิยม แสวงหาประชาธิปไตย, เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับที่ 30, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างนักรการเมืองกับหมู่บ้านและตัวผู้เลือกตั้งด้วย¹⁶

ในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นของชาวบ้านนาใหญ่ ผู้เขียนได้ปรับใช้แนวทางการสำรวจโดยไม่ลากเส้นแบ่งที่ชัดเจนระหว่างปฏิบัติการทางการเมืองในชีวิตประจำวันและการเมืองแบบเลือกตั้ง ตามแนวทางของแอนดรู วอล์คเกอร์ ซึ่งใช้ศึกษาการแสดงออกทางการเมืองของชาวบ้านเทียน¹⁷ โดยให้ความสำคัญกับการสังเกตการณ์พฤติกรรมทางการเมืองที่แสดงออกแบบไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นอย่างเปิดเผยและปิดลับที่เกิดในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน อาทิ ลักษณะน้ำเสียงในการพูดคุย การนินทา เรื่องเล่าหรือข่าวลือเล่าแบบปากต่อปากที่ถูกส่งกันภายในชุมชน ความขัดแย้ง ความคับข้องใจ การต่อต้าน ความร่วมมือ ซึ่งการสังเกตการณ์เหล่านี้บางครั้งเกิดขึ้นระหว่างที่ผู้เขียนประกอบกิจกรรมส่วนตัว เช่น รับประทานอาหารกลางวันที่ร้านอาหารตามสั่งประจำหมู่บ้าน

¹⁶ แอนดรู วอล์คเกอร์ ศึกษาเลือกตั้งในหมู่บ้านเทียน (นามสมมติ) เป็นหมู่บ้านชนบทในจังหวัดเชียงใหม่, ปันแก้ว เหลือรัมย์ศรี และคณะ ศึกษาพัฒนาการจิตสำนึกและปฏิบัติการทางการเมืองของชาวเสื้อแดงในจังหวัดเชียงใหม่, อภิชาติ สถิตินิรามัย และคณะ ศึกษาจุดเปลี่ยนชนบท จุดเปลี่ยนฐานการเมือง ในหลายจังหวัดหลายจังหวัด อาทิ จ.อุบลราชธานี นครปฐม เชียงใหม่

¹⁷ แอนดรู วอล์คเกอร์. ธรรมนุญแห่งชนบท. แปลโดย จักรกริช สังขมณี. ใน การเมืองว่าด้วยการเลือกตั้ง: วาทกรรม อำนาจ และพลวัตชนบทไทย. สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน, 2555. แอนดรู วอล์คเกอร์. บทนำ: ว่าด้วย ชาวนา อำนาจ และ สังคมการเมือง. แปลโดย จักรกริช สังขมณี. ใน ชาวนาการเมือง: อำนาจในเศรษฐกิจชนบทสมัยใหม่ของไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน, 2556. (กำลังจัดพิมพ์) และ แอนดรู วอล์คเกอร์. รัฐธรรมนุญชาวบ้าน: พื้นที่วัฒนธรรมทางการเมืองในชีวิตประจำวัน ตอนที่ 1 และตอนที่ 2 .แปลโดย พรรณพิไล กิจสุดแสง. [ออนไลน์]. 2550.

นั่งพักผ่อนที่ร้านขายของชำประจำหมู่บ้าน ฯลฯ ทำให้ผู้เขียนพบว่า เงินและอิทธิพลท้องถิ่นไม่ได้มีอิทธิพลซึ่งนำการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของชาวบ้านนาใหญ่ แต่การตัดสินใจเลือกตั้งของชาวบ้านนาใหญ่เกิดจากระบบคิดคำนวณที่มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งซึ่งระหว่างประสบการณ์ ความขัดแย้งและความหวังของชาวบ้านนาใหญ่ต่อการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นในระดับที่แตกต่างกันไป

การตัดสินใจเลือกตั้งระดับชาติ โดยเฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และพรรคการเมือง ปฏิเสธไม่ได้ว่า ขบวนการเสื้อแดงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของชาวบ้านนาใหญ่ เพราะประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองและผลประโยชน์จากนโยบายการเมืองระดับชาติที่ชาวบ้านได้รับจากพรรคการเมืองที่เป็นพันธมิตรกับเสื้อแดง ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกมีส่วนร่วมหรือถูกผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ทางการเมืองของคนเสื้อแดงในการเมืองระดับนี้ ซึ่งหากพิจารณาอย่างถี่ถ้วน จะพบว่า อิทธิพลของเสื้อแดงต่อการตัดสินใจของชาวบ้านภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันนี้ หาใช่เป็นการจงรักภักดีต่อตัวทักษิณ ผลประโยชน์ทางการเมืองจากเครือข่ายการเมืองของทักษิณ การซื้อสิทธิขายเสียง และเสื้อแดงอย่างไม่ลืมหูลืมตา แต่การตัดสินใจดังกล่าวมีเป้าหมายสำคัญสองประการ

ประการแรก เป็นการตอกย้ำถึงเจตนารมณ์ทางการเมืองที่ต้องการปกป้องระบอบรัฐธรรมนูญที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน ทั้งนี้ ชาวบ้านมองว่าการเลือกตั้งระดับชาติคือพื้นที่ที่สะท้อนเจตนารมณ์ทางการเมืองของพวกเขา จะเห็นจากการที่ชาวบ้านได้สะท้อนเจตนารมณ์ผ่านการเลือกตั้งระดับชาติครั้งแล้วครั้งเล่าว่า “พวกเขาต้องการรัฐบาลที่มีความยึดโยงกับ

อำนาจและผลประโยชน์ของประชาชน” ตลอดระยะเวลาที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้สภาวะความขัดแย้งทางการเมืองที่ยืดเยื้อยาวนานมากกว่า 8 ปี (พ.ศ. 2549- ปัจจุบัน พ.ศ.2556)

ประการที่สอง เป็นการปกป้องการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ทางการเมือง โดยชาวบ้านสามารถเชื่อมโยงการเลือกตั้งเข้ากับผลประโยชน์ทางการเมืองจากประสบการณ์ที่ได้รับจากนโยบายของรัฐบาลทักษิณ ซึ่งทำให้ชาวบ้านสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้จนถึงปัจจุบัน และด้วยพลวัตทางการเมืองเหล่านี้ ชาวบ้านจึงเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับรัฐผ่านกลไกการเลือกตั้ง เพื่อเรียกร้องการสนับสนุนที่เหมาะสมจากนโยบายรัฐ ขณะเดียวกัน ชาวบ้านก็ทำหน้าที่ปกป้องรัฐที่มาจาก การเลือกตั้ง ดังที่ปรากฏชัดเจนในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนเสื้อแดง

ขณะที่การเลือกตั้งระดับชาติได้ถูกชาวบ้านนาใหญ่กำหนดบทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นความคาดหวังในการกระจายทรัพยากรจากรัฐบาลกลางลงสู่ชาวบ้านโดยตรง และภายใต้สภาวะความขัดแย้งทางการเมืองที่ยืดเยื้อยาวนานมากกว่า 8 ปี การเลือกตั้งระดับชาติยังได้ถูกกำหนดบทบาทในฐานะเป็นพื้นที่สะท้อนเจตนาารมณทางการเมืองของชาวบ้านด้วย ดังที่ชาวบ้านคนหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่

“การเลือก ส.ส. ในเวลานี้ต้องเลือกพรรคเพื่อไทยอยู่แล้ว เพราะชอบนโยบายทั้งหมดของพรรคนี้ ส่วนพรรคประชาธิปัตย์และภูมิใจไทยคิดว่าคงยากที่จะได้โอกาส จากชาวบ้านอีก เพราะประสบการณ์การเมืองที่ผ่านมา

สอนคนมากเหมือนกัน อีกอย่างนโยบายของสองพรรคนี้
ก็ไม่ได้ใจ"

(สัมภาษณ์ ตุลาคม พ.ศ. 2555)

กระนั้นก็ตาม คณะแนวเสียงเลือกตั้งของชาวบ้านยังมีวาทกรรมโจมตีจากชนชั้นกลางในเมืองจำนวนหนึ่งกล่าวหาว่าเป็นการตัดสินใจที่ยึดติดกับผลประโยชน์เฉพาะหน้าที่ได้รับจากเครือข่ายการเมืองของทักษิณ ซึ่งข้อกล่าวหานี้ได้ถูกใช้เป็นข้ออ้างปฏิเสธตัวแทนการเมืองของชาวบ้านสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในฐานะเป็นกลไกการเมืองที่มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านนาใหญ่เป็นอย่างมาก การบริหารงาน นโยบายการพัฒนา และผลประโยชน์ทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับชาวบ้านโดยตรง การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางการเมืองอำนาจในท้องถิ่นส่งผลกระทบต่อชาวบ้านใหญ่ ในฐานะสมาชิกของท้องถิ่น การตัดสินใจเลือกตั้งระดับนี้ จึงมีความซับซ้อนและมีการต่อรองกันค่อนข้างสูง ทั้งในมิติของการจัดสรรทรัพยากรทางการเมือง และการจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจการเมืองในท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ การตัดสินใจเลือกตั้งระดับท้องถิ่นของชาวบ้านจึงมีความผูกพันกับเครือข่ายทางสังคม ทั้งระดับครอบครัว ชุมชนหมู่บ้าน และชุมชนการเมือง แน่นนอนว่า ได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นปัจเจกบุคคลของผู้เลือกตั้งชนบท แต่ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาถูกชี้นำหรือถูกครอบงำอย่างเบ็ดเสร็จจากอิทธิพลท้องถิ่น จากผลประโยชน์ต่างตอบแทนเฉพาะหน้า หรือจากเงินซื้อเสียง แต่สิ่งเหล่านี้ เป็นคุณค่าและความสำคัญของการเมืองแบบ

เลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยโดยเฉพาะระดับท้องถิ่นต่อคนชนบท ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งระดับอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นอิสระชน ความปรารถนาทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ทางสังคมของคนชนบทที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน

การองค์การบริหารส่วนจังหวัดครั้งล่าสุด (พ.ศ.2555) พรรคเพื่อไทย ได้ส่งทีมงานลงชิงชัยในตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นายก อบจ.) และสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (สจ.) ครบทุกเขต และภรรยาของแกนนำคนเสื้อแดงของหมู่บ้านนาใหญ่ (ต่อไปนี้จะเรียกแทนว่า แกนนำ) ได้รับคัดเลือกให้ลงชิงชัยในตำแหน่ง สจ. สังกัดพรรคเพื่อไทยด้วย ผู้เขียนพบว่า ชาวบ้านมีหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกตั้งสองระดับที่แตกต่างกัน ระหว่างการเลือก นายก อบจ. และ การเลือก สจ. กล่าวคือ ในการเลือกนายก อบจ. ชาวบ้านนาใหญ่พิจารณาจากการสนับสนุนของพรรคเพื่อไทย ควบคู่กับวิญญูติ ประสพการณ์ทางการเมือง และบารมีของตัวผู้สมัคร ซึ่งผลการเลือกตั้ง พบว่า การตัดสินใจของชาวบ้านได้รับอิทธิพลจากพรรคการเมือง และเสื้อแดงส่วนกลางค่อนข้างมาก ซึ่งการตัดสินใจในลักษณะนี้ ด้านหนึ่งเป็นการตอกย้ำถึงเจตนารมณ์ทางการเมือง ประกอบกับการเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ทางการเมืองจากเครือข่ายการเมืองของเสื้อแดง แต่อีกด้านหนึ่ง ตามทัศนะของเขียน สะท้อนให้เห็นว่า การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยยังล้มเหลวอยู่มาก กล่าวคือ ท้องถิ่นยังมีอำนาจบริหารงบประมาณและการกำหนดโครงการพัฒนาระดับถิ่นอย่างจำกัด ส่งผลให้ชาวบ้านต้องตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยยึดโยงกับกลุ่มการเมืองระดับชาติเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงโครงการพัฒนาและการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางสำหรับพัฒนาท้องถิ่น

ส่วนการตัดสินใจเลือก สจ. ที่สมาชิกในหมู่บ้านนาใหญ่ลงสมัครสังกัดพรรคเพื่อไทยด้วย พบว่าชาวบ้านนาใหญ่พิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้สมัครในฐานะ “คนบ้านเดียวกัน” โดยไม่ได้คำนึงถึงการสนับสนุนจากพรรคมากนัก ดังที่ชาวบ้านคนหนึ่งกล่าวว่า

“รอบนี้มีคนใกล้ตัวลงเลือกตั้ง อบจ. เราสามารถเลือกเขาเลยเพราะเห็นกัน ซึ่งพอตัวเลือกเป็นแบบนี้ เป็นคนบ้านเดียวกัน มันไม่เกี่ยวกับพรรคกับสีแล้ว เพราะเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน ถ้าเขาไม่สามารถทำงานพัฒนาได้คนในหมู่บ้านก็จะเห็นเขาเลย”

(สัมภาษณ์ ตุลาคม พ.ศ. 2555)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหมู่บ้านนาใหญ่กำลังเผชิญกับภาวะขาดสมดุลอำนาจทางการเมืองระหว่างชาวบ้านทั่วไป กับแกนนำที่มีอำนาจทางการเมืองได้เพิ่มสูงขึ้นนับตั้งแต่การสถาปนาหมู่บ้านนาใหญ่ขึ้นเป็นหมู่บ้านสีแดง การตัดสินใจลงคะแนนโดยพิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้ลงสมัครในฐานะ “คนบ้านเดียวกัน” จึงแตกออกเป็นสองกลุ่ม โดยกลุ่มแรกที่มีอุปคะแนนเสียงให้ “คนบ้านเดียวกัน” ให้เหตุผลในการตัดสินใจว่าเห็นโอกาสและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีตัวแทนการเมืองระดับจังหวัดเป็นคนบ้านเดียวกัน ดังที่ชาวบ้านคนหนึ่งกล่าวว่า “การเลือก อบจ. ที่ผ่านมา สจ. เราเลือกคนในหมู่บ้านเมื่อเหลือเมื่อขาดอะไรคงพอคุยกันได้บ้าง” (สัมภาษณ์ ตุลาคม พ.ศ. 2555)

ส่วนกลุ่มที่สองไม่ได้มอบคะแนนเสียงให้ “คนบ้านเดียวกัน” เพราะมีความกังวลต่ออิทธิพลทางการเมืองแกนนำซึ่งเป็นสามีของผู้ลงสมัครรับ

เลือกตั้ง สจ. ที่ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เป็นแกนนำคนเสื้อแดงระดับท้องถิ่นที่มีเครือข่ายการเมืองอย่างกว้างขวาง¹⁸ ดังที่ชาวบ้านคนหนึ่งกล่าวว่า

“ที่จริงแล้วการเลือกตั้ง ส.จ. ชาวบ้านต้องเลือกคนของพรรค แล้วยิ่งคนในหมู่บ้านลงในนามพรรคอีก ชาวบ้านยิ่งต้องเลือกกันทั้งหมู่บ้านด้วยซ้ำ ใครจะไม่อยากได้นักการเมืองใหญ่ๆ เป็นคนบ้านเดียวกัน อย่างสมัยก่อนได้คนใกล้บ้าน ได้คนพอรู้จักบ้างมาเป็นนักการเมืองใหญ่ๆ ก็ดีใจมากแล้ว แต่พอเลือกตั้ง สจ. ที่ผ่านมาไม่ได้เป็นแบบนั้นแล้ว ชาวบ้านพูดกันถึงอิทธิพลที่มากเกินไปของผู้ใหญ่บ้าน [สามีของผู้สมัคร] ชาวบ้านกังวลมากจนส่งผลให้เมียผู้ใหญ่บ้านเกือบแพ้การเลือกตั้งในหมู่บ้านตัวเอง”

(สัมภาษณ์ มกราคม พ.ศ. 2555)

¹⁸ หมู่บ้านนาใหญ่ได้รับการประกาศให้เป็นหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยแห่งแรกๆ ของประเทศไทย ส่งผลให้หมู่บ้านนาใหญ่กลายเป็นต้นแบบหมู่บ้านเสื้อแดงของประเทศไทย แต่ด้วยการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงที่ไม่มีความยึดโยงกับชาวบ้าน ความสนใจและผลประโยชน์ต่างในนามของหมู่บ้านเสื้อแดงจึงตกอยู่กับแกนนำคนเสื้อแดงของหมู่บ้านเป็นสำคัญ ส่งผลแกนนำคนเสื้อแดงมีเครือข่ายและมีอิทธิพลการเมืองแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง

กระนั้นก็ตาม ผู้สมัครที่เป็น “คนบ้านเดียวกัน” คือผู้ที่ได้รับชัยชนะ และได้ดำรงตำแหน่ง สจ. สมัยปัจจุบัน ด้วยคะแนนเสียงสนับสนุนจำนวนมากจากนอกหมู่บ้านนาใหญ่

ส่วนการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบต.) ซึ่งผู้เขียนมีโอกาสร่วมสังเกตการณ์บรรยากาศการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในพื้นที่วิจัยอย่างใกล้ชิด ระหว่างวันที่ 9 – 15 ตุลาคม พ.ศ. 2555 และผู้เขียนไม่ปฏิเสธว่ามีการใช้เงินในการเลือกตั้งทั้งในรูปแบบของการจัดเลี้ยง การจ่ายเงินสดเป็นสินน้ำใจให้กับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพในละแวกหมู่บ้าน การจ่ายเงินสดเป็นค่าเดินทางและค่าสินน้ำใจให้กับชาวบ้านที่อพยพไปทำงานในเขตเมือง แต่ผลการเลือกตั้งที่ออกมาได้สะท้อนว่า เงินไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดในการเลือกตั้ง เพราะผู้สมัครที่ใช้เงินมากที่สุดกลับกลายเป็นผู้ที่พ่ายแพ้การเลือกตั้งครั้งนี้ ชาวบ้านคนหนึ่งที่ได้รับการแจกเงินและเบียร์จากผู้สมัคร ได้กล่าวยืนยันถึงสิทธิทางการเมืองและการตัดสินใจเลือกตั้ง ส.อบต. ของเธอที่ไม่สามารถซื้อได้ด้วยเงิน ว่า

“การเลือกตั้งอบต.จะไปใช้สิทธิเต็มที่ ใครให้เงินมารับหมดแหละ เหล้าเบียร์ซื้อให้ก็กินหมด แต่จะเลือกใครอย่างไรเป็นสิทธิของเรา การเลือก อบต.นี้ไม่ยากเลย มีแต่คนในหมู่บ้าน พักใส่ไหมมา [ลับอย่างละเอียดก่อนใส่ลงไป] ในภาชนะที่บแสงที่ไม่สามารถมองเห็นจากด้านนอกได้] ก็รู้ว่าใครเป็นใคร ตอนนี้มีคนเอาเงินมาให้ใช้แล้วสองคน เมื่อวานก็ได้กินเบียร์จนแก้มแดงไป

แล้ว แต่ว่าจะลงคะแนนเสียงให้ใครก็ได้เป็นสิทธิของ
ชาวบ้าน การเลือกตั้งชาวบ้านนี้แหละเป็นใหญ่”

(สัมภาษณ์ ตุลาคม พ.ศ. 2555)

นอกจากนี้ การตัดสินใจเลือกตั้ง ส.อบต. ยังปลอดจากอิทธิพลของ
การเมืองระดับชาติโดยสิ้นเชิง แต่ตั้งอยู่บนฐานการเลือกคนที่สามารถเข้าหา
ได้ง่ายและมีผลงานช่วยเหลืองานชาวบ้านและงานภายในหมู่บ้านเป็นที่
ประจักษ์มาแล้วในอดีต ดังที่ชาวบ้านนาใหญ่กล่าวว่า

“อบต. เป็นการเลือกตั้งที่ใกล้ชิดชาวบ้านกับหมู่บ้าน
มาก ต้องดูว่าเขาคบค้าสมาคมกับคนหมู่บ้านดีไหม
ร่วมงานในชุมชนดีไหม งานในชุมชนเรามาทุกงานใหม่
งานศพ งานบวช งานแต่ง งานโยธา (งานพัฒนาชุมชน)
มาใหม่ ชาวบ้านเรียกใช้ได้ง่ายใหม่ เวลามีปัญหาอยาก
เจอต้องให้ซื่อไปหาที่ อบต.ใหม่ ดูกันแค่นี้แหละ เอาคน
ที่เข้าหาง่ายและช่วยงานชุมชนดีก็พอ เพราะนโยบาย
หลักๆเราเลือก ส.ส. กับพรรคการเมืองไปแล้ว”

(สัมภาษณ์ ตุลาคม พ.ศ. 2555)

แต่เนื่องจากการเลือกตั้ง ส.อบต. ครั้งนี้ เกิดขึ้นภายใต้ภาวะการณ์
ขาดสมดุลทางอำนาจอย่างรุนแรงระหว่างชาวบ้านทั่วไปกับแกนนำคน
ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน มีเครือข่ายการเมืองกว้างขวางจากการเปิดหมู่บ้าน
เสื้อแดงฯ และมีภรรยาดำรงตำแหน่ง สจ. สังกัดพรรคเพื่อไทยด้วย นอกจากนี้
ในการเลือกตั้ง ส.อบต. แกนนำคนเสื้อแดงยังได้ใช้อำนาจทางเศรษฐกิจและ

การเมืองสนับสนุนผู้สมัครสองคน โดยมีเป้าหมายรวบเอาอำนาจการเมืองระดับท้องถิ่นไว้ที่ตัวเอง และเพื่อตอบโต้คู่แข่งที่เป็นผู้ลงสมัครชิงชัยในตำแหน่ง ส.อบต. ยิ่งทำให้ชาวบ้านนาใหญ่เกิดความกังวลและไม่พอใจการใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมืองของแกนนำมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านจึงใช้พื้นที่การเลือกตั้งนี้เป็นเครื่องมือปรับสมดุลทางอำนาจภายในท้องถิ่น และแสดงถึงการต่อต้านอำนาจทางการเมืองของแกนนำ ผลการเลือกตั้งที่ออกมาจึงปรากฏว่าชาวบ้านได้มอบคะแนนเสียงสนับสนุนผู้สมัครที่อยู่ข้างตรงกันข้ามกับแกนนำ ดังที่ชาวบ้านสองคนได้กล่าวว่า

“ผู้ใหญ่บ้าน¹⁹ สนับสนุนและจัดแจงช่วยหาเสียงให้กับคนของเขาทั้งหมด เพราะจะดันคนที่ไม่เห็นด้วย [ผู้สมัครที่มีความขัดแย้งส่วนตัว] ให้ตกไป ผู้ใหญ่ [บ้าน] พูดประกาศเลยว่า ใครเลือกเบอร์นี้จะไม่ให้ยืมเงินล้าน [กองทุนหมู่บ้าน] ส่วนตัวไม่เห็นด้วยมาก มองว่าผู้ใหญ่ทำเกินไป เอาเงินล้านมาปิดปากชาวบ้านได้อย่างไร ได้ยินชาวบ้านพูดเรื่องนี้เยอะ ในการเลือกตั้ง อบต. ครั้งนี้ ชาวบ้านโงมตีผู้ใหญ่เยอะ ว่าไม่เป็นกลาง”

(สัมภาษณ์ ตุลาคม พ.ศ. 2555)

“ตอนเลือก สจ. มันยังไม่ชัดเจนมาก บางคนเลือกเพราะเป็นคนบ้านเดียวกัน แต่คอยดูวันเลือก อบต.

¹⁹ ผู้ใหญ่บ้าน หรือ แกนนำคนเสื้อแดงของหมู่บ้านนาใหญ่ที่มีภรรยาดำรงตำแหน่ง สจ. สังเกตพรรคเพื่อไทย

เพราะมันมีแต่คนบ้านเดียวกัน มันจะชัดเจนว่า
ชาวบ้านเขาเอาใครไม่เอาใคร และคิดว่าคะแนนที่อยู่
ตรงข้ามเขาจะมีเพิ่มขึ้นด้วยซ้ำ เพราะวันเลือกตั้ง
อบต. คนที่ไปงานไกลๆ เขาจะกลับหลายคน แล้วคน
พวกนี้เขาก็นั่งรื้อเรื่องราวในหมู่บ้านหมด เพราะพี่น้อง
เขาโทรหากันตลอด”

(สัมภาษณ์ ตุลาคม พ.ศ. 2555)

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งหนึ่งในสองคนที่แกน
นำให้การสนับสนุนยังได้หักหลังเขาด้วย ทั้งนี้ ภายใต้ยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง
ที่แกนนำได้กำหนดแนวทางให้ผู้ลงสมัครทั้งสองที่เขาสนับสนุนไปเจรจากับ
ญาติพี่น้องให้ลงคะแนนเสียงให้กับผู้ลงสมัครทั้งสองคนที่เขาสนับสนุนอยู่
เพื่อปิดคะแนนให้ทั้งห้าคู่แข่งที่มีคะแนนสนับสนุนจากญาติพี่น้องเพียงกลุ่ม
เดียว แต่ผลการเลือกตั้งที่ออกมาปรากฏว่า ญาติพี่น้องของผู้สมัครคนหนึ่ง
ไม่ได้ทำตามข้อตกลง ด้วยการลงคะแนนเสียงแบบกาโดดหรือลงคะแนน
ให้กับผู้สมัครที่เป็นญาติของตนเองเพียงหมายเลขเดียว ขณะที่ญาติพี่น้อง
ของผู้สมัครอีกคนหนึ่งได้ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครทั้งสองคนตามที่ตกลงกัน
ไว้ ส่งผลให้ผู้สมัครคนที่ถูกกล่าวหาว่าหักหลังได้คะแนนเป็นลำดับที่หนึ่ง
ขณะที่ผู้สมัครอีกคนได้ลำดับที่สาม จึงเท่ากับว่าคู่แข่งของแกนนำได้

คะแนนเสียงเป็นลำดับที่สองและกลายเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ส.อบต. ด้วย²⁰

ยิ่งไปกว่านั้น ชาวบ้านคนหนึ่งที่ได้รับผลประโยชน์จากการเปิด หมู่บ้านเสื้อแดง²¹ และตลอดระยะเวลาการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเขาได้ แสดงท่าทีค่อนข้างชัดเจนว่าจะลงคะแนนให้ผู้สมัครที่แกนนำสนับสนุน ทั้งนี้ ก่อนวันเลือกตั้ง ส.อบต. แกนนำได้จัดเลี้ยงสังสรรค์ติดต่อกันอย่างน้อยสาม คืน ชาวบ้านคนนี้ได้มาร่วมงานติดต่อกันสองคืน และช่วยงานจัดเตรียม อาหารในครัวด้วยหนึ่งคืน จึงคาดว่าเขาน่าจะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครที่ แกนนำสนับสนุนทั้งสองคน แต่ทันทีที่การนับคะแนนอย่างไม่เป็นทางการแล้วเสร็จ เขากลับโหมเข้ากอดแสดงความยินดีต่อชัยชนะของคู่แข่งของแกนนำ โดยไม่ย่ำเเกรงต่อสายตาของทีมงานแกนนำที่จับจ้องอยู่ในขณะนั้น เหตุการณ์นี้ได้เผยให้เห็นถึงวัฒนธรรมการเมืองของชาวบ้านที่มีลักษณะเป็น การชิงไหวชิงพริบ ความจงรักภักดีของชาวบ้านเป็นสิ่งไม่แน่นอนตายตัว การ พลิกขั้วการเมืองสามารถเกิดขึ้นได้ทันทีขึ้นอยู่กับการต่อรองผลประโยชน์

²⁰ การเลือกตั้ง ส.อบต. หมู่บ้านนาใหญ่ในครั้งนี้มีผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดสามคน แต่ ผู้สมัครที่จะชนะการเลือกตั้งและได้ดำรงตำแหน่ง ส.อบต. มีเพียงสองคน ส่วนชาวบ้านสามารถ ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ไม่เกินสองคน

²¹ ได้รับความช่วยเหลือจากโครงการ “ซ่อมแซมบ้านประชาชน สร้างกุศลถวายพ่อของแผ่นดิน” เพื่อเทิดพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระ ชนมพรรษาครบ 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 เป็นโครงการที่ดำเนินโดยทหาร เพื่อการซ่อมแซมบ้าน ที่มีความชำรุดทรุดโทรมให้กับชาวบ้านที่มีฐานะยากจนและไม่สามารถที่จะซ่อมแซมด้วยตัวเอง ได้ ซึ่งการดำเนินงานตามโครงการซ่อมแซมเกิดขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านเสื้อแดงหลายแห่งในเขตพื้นที่ ภาคอีสาน

นอกจากนี้ คุณค่าของระบบอุปถัมภ์ดั้งเดิมของท้องถิ่นที่ถูกค้ำจุนจากอุดมการณ์ที่ว่าด้วยบุญคุณและการกตัญญูรู้คุณได้เสื่อมถอยลงไปมากภายใต้กลไกการเลือกตั้งที่เปิดโอกาสให้ผู้อุปถัมภ์หรือฝ่ายการเมืองกับผู้เลือกตั้งหรือผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์มีอำนาจต่อรองภายใต้อุดมการณ์ที่ว่าด้วยความคุ้มค่าและการตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดระหว่างกัน

นอกจากนี้ ชาวบ้านหลายคนยังได้แสดงความกังวลต่อพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ฉบับ พ.ศ. 2551 ที่อนุญาตให้ผู้ใหญ่บ้านมีวาระตำแหน่งได้จนอายุถึง 60 ปี และมอบอำนาจการตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้านให้กับนายอำเภอ ว่าได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การสร้างสมดุลอำนาจภายในหมู่บ้านนาใหญ่เกิดได้ยากและล่าช้าเกินไป เพราะผู้ใหญ่บ้านนาใหญ่ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่งเหลืออยู่กว่า 19 ปี อาจมีอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองที่สะสมผ่านเครือข่ายเสื้อแดงและพรรคเพื่อไทยมากกว่านายอำเภอด้วยซ้ำ ดังที่ชาวบ้านคนหนึ่งกล่าวว่า

“ผมว่าทุกวันนี้ เวลาเจอหน้ากัน นายอำเภออาจจะต้องพูดว่า สวัสดีครับท่านผู้ใหญ่บ้านนะ แล้วเวลาที่เขาประชุมกำนันผู้ใหญ่อยู่อำเภอ ผมว่ากำนันกับผู้ใหญ่อาจยกมือไว้ผู้ใหญ่บ้านของผมก่อน แล้วค่อยไหว้นายอำเภอด้วยซ้ำ แล้วถ้าเป็นแบบนี้ จะให้ชาวบ้านไปร้องเรียนกับนายอำเภอมันจะเป็นไปได้อย่างไร ตอนนี้ชาวบ้านได้แต่อดทน บางคนก็พูดแซวกันเล่นๆ ว่า อยากคนหนุ่มแสงหลาย เปนจั่งได้ สมน้ำพื้บ่สูง (หัวเราะ) [อยากได้คนหนุ่มหรือคนรุ่นใหม่มาก เป็นยังงี้ละคราวนี้ สมน้ำหน้า]

ผมว่าตอนนี้ ทางออกเดียวคือต้องเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน
ใหม่ ถ้าปล่อยไปเรื่อยแล้วเขาไม่ปรับตัว ผมว่าชาวบ้าน
ได้ยิ่งกันแน่นอน”

(สัมภาษณ์ ตุลาคม พ.ศ. 2555)

พฤติกรรมการเลือกตั้งของชาวบ้านนาใหญ่ที่มีซับซ้อน และมีความ
แตกต่างของเหตุผลที่ถูกนำมาใช้กำกับกับการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
ระดับชาติและระดับท้องถิ่น เป็นผลจากความคาดหวังและผลประโยชน์
ทางการเมืองแต่ละระดับที่มีแตกต่างกันอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ในการตัดสินใจ
เลือกตั้งระดับชาติ เป้าหมายทางเศรษฐกิจของชาวบ้านนาใหญ่และการ
สนับสนุนที่หลากหลายจากรัฐผ่านนโยบายการเมือง ที่ปรากฏชัดเจนในสมัย
รัฐบาลทักษิณ ทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้และตระหนักถึงสำคัญของการเมือง
แบบเลือกตั้งระดับชาติว่า เป็นกลไกทางการเมืองที่พวกเขาสามารถจะดูช่วยเอา
ทรัพยากรจากรัฐบาลกลางเพื่อมาตอบสนองต่อความจำเป็นในการปรับปรุง
คุณภาพชีวิตได้

นอกจากนี้ ความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมืองระดับชาติที่ยืดเยื้อยาวนาน
มากกว่า 8 ปี ได้ส่งผลการเลือกตั้งระดับนี้ได้ถูกชาวบ้านนาใหญ่กำหนด
บทบาทในฐานะเป็นพื้นที่สะท้อนเจตนาารมณทางการเมืองของชาวบ้านนา
ใหญ่ด้วย

ส่วนการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นที่ผลประโยชน์และอำนาจการเมือง มี
ความใกล้ชิดกับชาวบ้านมาก การเมืองระดับนี้จึงมีการต่อรองและมีการขับ
เคียดกันสูง ทั้งในมิติของการจัดการทรัพยากรทางการเมือง และการ
ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมือง นอกจากนี้ การศึกษาการ

แสดงออกทางการเมืองของชาวบ้านนาใหญ่โดยไม่ได้ลากเส้นแบ่งที่ชัดเจนระหว่าง "การเมืองในชีวิตประจำวัน" กับ "การเมืองแบบเลือกตั้ง" ยังทำให้ผู้เขียนพบว่าประเด็นการพูดคุยที่เกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวันของชาวบ้านนาใหญ่ในในช่วงก่อนการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น คือเรื่องนโยบายการเมือง การรณรงค์หาเสียง การวิพากษ์วิจารณ์คุณสมบัติส่วนตัวและความสามารถทางการเมืองของผู้สมัคร ความสัมพันธ์ของผู้คนและการจัดรูปความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในหมู่บ้าน ด้วยเหตุนี้ ณ เวลาที่ชาวบ้านนาใหญ่ตัดสินใจลงคะแนนเสียงการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ความคาดหวังของชาวบ้านในฐานะปัจเจกชนและในฐานะสมาชิกของสังคมหมู่บ้านจึงได้ขยายเข้าสู่ปริมณฑลของการเลือกตั้ง และทำหน้าที่กำกับการตัดสินใจเลือกตั้งของชาวบ้านนาใหญ่ ดังที่ปรากฏให้เห็นในการเลือก สจ. และที่ปรากฏชัดเจนในการเลือก ส. อบต. ที่ชาวบ้านนาใหญ่ได้รวมตัวกันต่อรองทางการเมือง ภายใต้ความสัมพันธ์และอิทธิพลของครอบครัว เครือญาติ และกลุ่มการเมือง แน่นนอนว่าการตัดสินใจเช่นนี้ได้สะท้อนถึงความไม่เป็นปัจเจกบุคคลของผู้เลือกตั้งชนบท แต่ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาถูกชี้นำหรือถูกครอบงำโดยเบ็ดเสร็จจากอิทธิพลท้องถิ่นและผลประโยชน์ต่างตอบแทนทางการเมือง แต่ก็คือ เป็นความซับซ้อนของพฤติกรรมการเมืองและเป็นความสำคัญของการเมืองแบบเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยต่อคนชนบท²² ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้ น่าจะมีน้ำหนัก

²² ยุคติ มุกดาวิจิตร. เงินไม่ใช่ว่าจะจ่ายชี้ขาดการเลือกตั้ง มานุษยวิทยาการเมืองของการซื้อเสียงในการเมืองของราษฎรไทยยุคหลัง(หลัง)ทักษิณ, เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์, 2555. และ ประจักษ์ ก้องกีรติ. การเมืองว่าด้วยการเลือกตั้ง: วาทกรรม อำนาจ และพลวัตชนบทไทย. สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน, 2555.

เพียงพอต่อการโต้แย้งและนำไปสู่การยุติวาทกรรมที่อสิทธิขยายเสียง แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายเลยที่จะโต้แย้งและทำลายศักยภาพของชุดการอธิบายพฤติกรรมการณ์เลือกตั้งของคนชนบทภายใต้วาทกรรมการที่อสิทธิขยายเสียงที่ได้รับสนับสนุนอย่างแข็งขันจากชนชั้นนำและชนชั้นกลางในสังคมไทยที่เคยสูญเสียอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมืองไปจากความเบ่งบานของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน

อย่างไรก็ตาม การอภิปรายได้ต่อกับวาทกรรมการที่อสิทธิขยายเสียงที่ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางเพื่อลดความชอบธรรมของการตัดสินใจเลือกตั้งตัวแทนของคนชนบท ไม่ได้หมายความว่าผู้เขียนยกย่องให้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนเป็นคำตอบสำเร็จรูปของการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคม ตรงกันข้ามผู้เขียนมีทัศนะว่าการกระจายทรัพยากรทางการเมืองเพื่อสนับสนุนการบริโภคของภาคชนบทและคนที่มียาได้น้อยเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีมาตรการจำกัดการบริโภคของภาคเมืองและคนรวย มีแต่จะทำให้ช่องว่างความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้นถ่างออกกว้างมากยิ่งขึ้น²³ กระนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าภายใต้ความไม่เท่าเทียมและความเหลื่อมล้ำอันเป็นผลมาจากการพัฒนาของรัฐ การเมืองแบบการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นได้ทำให้คนชนบทกลายเป็นหน่วยทางอำนาจที่สามารถต่อรองเพื่อเรียกร้องการปกป้องและสนับสนุนที่เหมาะสมจากรัฐและตัวแทนการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญที่ทำให้คนชนบทจำนวนมากสามารถทะยานไปสู่เป้าหมายทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่

²³ วุฒิกัง ซาคส์. นฤมล อรุโณทัย และ จิรวรรณ ตั้งจิตเมธี (แปล), “การหดสั้นและการบรรจบกัน”, ปลายทางวาทกรรมการพัฒนา, คณะทำงานวาระทางสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 2, พ.ศ. 2546.

ได้ และสิ่งเหล่านี้ สามารถเพิ่มศักยภาพให้คนชนบทเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกสบายที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตได้มากขึ้น และหากบรรยากาศ
การเมืองเปิดโอกาสให้คนชนบทได้พัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจอย่าง
ต่อเนื่อง ทำยที่สุดแล้ว คนชนบทจะกลายเป็นพลังทางการเมืองที่สำคัญ ใน
การผลักดันเพื่อยกระดับนโยบายสาธารณะ (ประชานิยม) ของรัฐ ไปสู่
นโยบายสวัสดิการแบบก้าวหน้าได้ในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรุงเทพมหานครกิจออนไลน์. **เปิดบทวิเคราะห์การเมือง ธีรยุทธ บุญมี ฉบับเต็ม ผ่านทางต้นการเมืองไทย.** [ออนไลน์].2555.
 แหล่งที่มา:<http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/politics/20120318/442283/เปิดบทวิเคราะห์ธีรยุทธผ่านทางต้นการเมืองไทย.html>
- กองบรรณาธิการมูลนิธิ นิติราษฎร์ นิติศาสตร์เพื่อราษฎร. **บทสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัต เรื่อง “การสร้างพลเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยไทย.** [ออนไลน์]. 255
 แหล่งที่มา:<http://www.enlightenedjurists.com/page/179>
- จักรกริช สังขมณี. ย้อนคิดว่าด้วยชีวิตทางการเมืองของชาวบ้าน:การเมืองในชนบทที่มากกว่าการเลือกตั้งและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม. ใน **วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, อนุสรณ์ คุณณโณ บรรณาธิการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.**
- ชนิดา อาคมวัฒน์. **ผลกระทบของการกระจายอำนาจที่มีต่อโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น: ศึกษาเปรียบเทียบองค์การบริหารส่วนตำบล, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.**
- ชลธิชา สัตยาวัฒนา (บรรณาธิการ). **พลวัตสิทธิชุมชน : กระบวนทัศน์ทางมานุษยวิทยา.** กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2546.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. **วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกักษณ์และความเป็นอื่น.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2554.

ณัฐพงศ์ จิตนิรันต์. ชุมชนในวาทกรรมการพัฒนา. ใน **วารสารปาริชาติ**,
(ตุลาคม 2545 – มีนาคม 2546).

ธีรพงศ์ เกตุมณี. การสร้างความทรงจำร่วมกับตัวตนใหม่ของชาวบ้านเสื้อแดง
ในชนบทเชียงใหม่. ใน **การเมืองของราษฎรไทยยุคหลัง(หลัง)
ทักษิณ**, เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์, 2555.

นลินี ตันธนินิตย์, (บรรณานิการ). **ศึกษา รู้จัก วิพากษ์ คนชั้นกลาง**. คณะ
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

นิธิ เตียวศรีวงศ์. **ชนบท-ภาพที่เปลี่ยนไป**. [ออนไลน์]. 2555.

แหล่งที่มา : <http://botkwamdee.blogspot.com/2012/02/n-rural.html>

บุษฉวี ยี่หมะ. **นโยบายหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ
: การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จใน
การเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย**. ปริญญาดุษฎีนิพนธ์, คณะ
รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ประจักษ์ ก้องกีรติ. **การเมืองว่าด้วยการเลือกตั้ง: วาทกรรม อำนาจ และ
พลวัตชนบทไทย**. สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน, 2555.

ประจักษ์ ก้องกีรติ. **นิทานสอนใจว่าด้วยความโง่ จน เจ็บของผู้เลือกตั้ง
ชนบท: มายาคติและอคติของนักรัฐศาสตร์ ไทย**. คณะ
รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

ประภาส ปิ่นตอกแต่ง. **การลุกขึ้นสู้ของคนยอหดหญ้า บทวิเคราะห์ในมิติ
การเมือง**. ใน **Red Why:ทำไมแดง สังคมไทย ปัญหา และ
ความเป็นมาของคนเสื้อแดง**, กรุงเทพฯ: Openbooks, 2553.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. **การเมืองบนท้องถนน 99 วัน สมัชชาคนจน และประวัติศาสตร์การเดินขบวน ชุมชนประท้วงในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นตำรับ, 2541.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. “ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ในบริบทปัญหาประชาธิปไตยแบบตัวแทน”. ใน **ก้าว [ไม่] พันประชานิยม แสวงหาประชาธิปไตย เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับที่ 30.** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะวิจัย. **วิถีชีวิต วิถีสู้: ขบวนการประชาชนร่วมสมัย.** สำนักพิมพ์ตรัสวิน, 2545.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. **จุดเปลี่ยนชนบท จุดเปลี่ยนฐานการเมือง อภิปรายถนัด สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553**

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. “รัฐประหาร-ประชาธิปไตย กับเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยประชานิยม”. ใน **ก้าว [ไม่] พันประชานิยม แสวงหาประชาธิปไตย เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับที่ 30,** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

มณีมัย ทองอยู่. **การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชาวนาไทย กรณีชาวนาลุ่มน้ำพอง.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด, 2546.

ยศ สันตสมบัติ. **สิทธิชุมชน: พัฒนาการและการปรับกระบวนการทัศน์ทางมนุษยวิทยา.** ใน **พลวัตสิทธิชุมชน : กระบวนทัศน์ทางมานุษยวิทยา,** กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2546.

ยุคติ มุกดาวิจิตร. เงินไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดการเลือกตั้ง มานุษยวิทยาการเมือง
ของการซื้อเสียง. ใน การเมืองของราษฎรไทยยุคหลัง(หลัง)ทักษิณ,
เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์, 2555.

วุฒิปัก ซาคส์. นฤมล อรุโณทัย และ จิรวรรณ ตั้งจิตเมธี (แปล). "การหดสั้น
และการบรรจบกัน". ใน ปลายทางวาทกรรมการพัฒนา.
คณะทำงานวาระทางสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2, พ.ศ. 2546.

เวียงรัฐ เนติโพธิ์. โครงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น : ผลกระทบต่อ
โครงการสร้างอำนาจในระดับท้องถิ่น : โครงการย่อยที่ 1.
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

สุวิทย์ ธีรศาสตร์. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน 2488-
2544. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด, 2546.

เสนีย์ คำสุข. ปัญหา การ พัฒนา ประชาธิปไตยไทย. สถาบัน
พระปกเกล้า: 2550.

สำนักข่าวประชาไท, ฟังเสียงนคราชนบทวิเคราะห์นโยบายไทยรักไทย.
[ออนไลน์].2549

แหล่งที่มา:<http://prachatai.com/journal/2006/03/7974>

สำนักข่าวประชาธรรม. ปั่นแกว่งงานวิจัยได้แนวคิด "คนชั้นกลางระดับ
ล่าง" ซีรีส์แดงเป็นพหุลักษณะข้ามชนชั้น. [ออนไลน์].2554.

แหล่งที่มา:http://www.prachatham.com/detail.htm?code=i1_05092011_01

สำนักข่าวประชาธรรม. วิจารณ์งานรอกหญ้า 100 % นักวิชาการเห็นพ้อง
คำถามไม่คลุม แต่ช่วยยืนยันชนบทเปลี่ยนไปแล้ว.

[ออนไลน์]. 2555.

แหล่งที่มา:[http://www.prachatham.com/detail.htm?](http://www.prachatham.com/detail.htm?code=n2_23032012_01)

code=n2_23032012_01

อภิชาติ สถิตินิรามัย. **เสื้อแดงคือใคร: มีอบเตมิเงิน ไพร่ หรือชนชั้นกลางใหม่** กับทางแพร่งสังคมไทย. ใน Red Why: **ทำไมแดง สังคมไทย ปัญหา และความเป็นมาของคนเสื้อแดง**, กรุงเทพฯ: Openbooks, 2553.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. **พลังสีแดง : การจัดตั้งของภาคการผลิตไม่เป็นทางการ(2).**[ออนไลน์]2553

แหล่งที่มา:[http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/opinion/attachak/20100409/109883/พลังสีแดง-:-การจัดตั้งของภาคการผลิตไม่เป็นทางการ-\(2\).html](http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/opinion/attachak/20100409/109883/พลังสีแดง-:-การจัดตั้งของภาคการผลิตไม่เป็นทางการ-(2).html)

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. **พลังสีแดง : การจัดตั้งของภาคการผลิตไม่เป็นทางการ (3).** [ออนไลน์]. 2553.

แหล่งที่มา:[http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/opinion/attachak/20100416/109990/พลังสีแดง-:-การจัดตั้งของภาคการผลิตไม่เป็นทางการ-\(3\).html](http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/opinion/attachak/20100416/109990/พลังสีแดง-:-การจัดตั้งของภาคการผลิตไม่เป็นทางการ-(3).html)

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. **หกทศวรรษของความเปลี่ยนแปลงชนบท.** [ออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา : <http://www.midnightuniv.org/หกทศวรรษของความเปลี่ยนแปลง>,

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. **สองนคราประชาธิปไตย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ, 2552.

แอนดรู วอลด์เคอร์. บทนำ: ว่าด้วย ชาวนา อำนาจ และ สังคมการเมือง. แปล
โดย จักรกริช สังขมณี. ใน **ชาวนาการเมือง: อำนาจใน
เศรษฐกิจชนบทสมัยใหม่ของไทย**, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้า
เดียวกัน, 2556. (กำลังจัดพิมพ์)

แอนดรู วอลด์เคอร์. **รัฐธรรมนูญชาวบ้าน: พื้นที่วัฒนธรรมทางการเมือง
ในชีวิตประจำวัน ตอนที่ 1.** แปลโดย พรรณพิไล กิจสุดแสง.
[ออนไลน์].2550.

แหล่งที่มา :[http://61.47.2.69/~midnight/midnight
2544/0009999639.html](http://61.47.2.69/~midnight/midnight2544/0009999639.html)

แอนดรู วอลด์เคอร์. **รัฐธรรมนูญชาวบ้าน: พื้นที่วัฒนธรรมทางการเมือง
ในชีวิตประจำวัน ตอนที่ 2.** แปลโดยพรรณพิไล กิจสุดแสง.
[ออนไลน์]. 2550.

แหล่งที่มา : [http://61.47.2.69/~midnight/midnight
2544/0009999638.html](http://61.47.2.69/~midnight/midnight2544/0009999638.html)